

Katedra: religionistiky
Akademický rok: 2018/2019

Posudek oponenta k bakalářské práci

Jméno autora: Denisa Schvachová
Název tématu: Koncept náboženské tolerance v myšlení raně novověké Evropy

Denisa Schvachová zpracovávala téma „Koncept náboženské tolerance v myšlení raně novověké Evropy“, což lze označit za úkol (nejen) na bakalářskou práci značně obtížný a v daném případě ještě o to obtížnější, že se studentka neomezila jen na otázku (ne)přítomnosti konceptu tolerance v duchovním světě doby reformace, ale zabývala se také zcela odlišným přístupem k tomuto konceptu v moderní sekularizované Evropě.

Pokud tak již učinila, nabízela se možnost uvažovat v návaznosti na autory typu T. S. Kuhna a H. Künga o různých paradigmatech dějin Západu. Ta však zůstala nevyužita a práce může naopak budit podezření, že si studentka není plně vědoma propastného rozdílu mezi paradigmaty protestantismu a katolicismu doby reformace na straně jedné a paradigmatem osvícenství a moderny na straně druhé. Za krajně problematické pokládám v práci používané formulace typu „náboženská tolerance v kulturních dějinách Evropy, tedy v křesťanství“ (s. 8). Mám za to, že je nutné neztrácet nikdy ze zřetele, že křesťanství není kultura, ale víra a že od nástupu osvícenského racionalismu je vztah mezi evropskými intelektuálními elitami a křesťanskou vírou přinejmenším diskutabilní.

V Úvodu je třeba ocenit poukazání na protiklad mezi chápáním tolerance v kontextu dnešní sekularizované či postkřesťanské Evropy a přístupy k toleranci v době reformace na s. 10. Jiná místa uvedení do problematiky zde však vnímám jako nepříliš šťastná (např. výklad o degenerativní a evoluční teorii na s. 12, kde jsou tyto religionistické teorie spojeny s diskutabilním výkladem křesťanské teologie). Nerozumím dále tomu, proč studentka, která z jednoho z mých předmětů bakalářského studia velmi dobře zná rozlišování mezi exkluzivistickými, inkluzivistickými, pluralistickými a jinými přístupy v křesťanské teologii, zde na s. 11–12 tvrdí, že „křesťanství jako náboženství, které si klade nárok na jedinou pravdu, považuje víru ostatních za nepravdivou a falešnou“, což je v podstatě ztotožnění křesťanství s exkluzivismem.

Celá práce bohužel působí dost nepřehledně a roztěkaně, protože se nesoustřeďuje jen na raný novověk, ale spíše se střídavě zamýšlí nad různými aspekty problematiky tolerance v různých dobách. První kapitola (v práci ovšem vinou chybného číslování jejích jednotlivých částí nesoucí číslo tři) se např. jmenuje „Hereze v dějinách křesťanství“, což by jistě bylo téma na samostatnou (jinou) práci. Příslušná kapitola se navíc nezabývá jen tématem „hereze“, ale zmiňuje se kupříkladu také (vesměs povrchním způsobem) o prodeji odpustků (s. 14), o protižidovských

předsudcích (s. 15), o středověkém kazatelství (s. 16) apod.

Druhá kapitola (číslovaná jako čtvrtá) nese název „Volání po náboženské toleranci“, který odpovídá nanejvýš obsahu jedné její části. Začíná dalším výkladem o postojích k heretikům, opět vcelku zbytečně propojeným i s výkladem o postojích k židům (kteří jsou navíc na s. 19 prapodivně ztotožňováni s pohany). Zvláštní pasáž je věnována problematice trestání heretiků. V jejím rámci vystupuje do popředí případ upálení antitrináře Miguela Serveta v kalvínské Ženevě, na s. 20–21 bohužel vylíčený mj. na základě historického románu Stefana Zweiga *Svědomy proti násilí*, což v odborné práci rozhodně není akceptovatelné. Bohužel také ve výkladu o protestu Sebastiana Castellia proti popravování heretiků na následujících stránkách studentka odkazuje mj. i na Zweigův román, v tomto případě však naštěstí pracuje především s primárním pramenem v podobě Castelliova textu. Zde bych nic nenamítal proti tomu, že si studentka Castellioův latinský text prostudovala v anglickém překladu, musím však upozornit na to, že vlastní jména nelze v takovém případě v překladu do češtiny nechávat v anglické podobě. Křestní jméno německého reformátora Brenze v něm lze uvádět v německé nebo i v české podobě, ale rozhodně ne v podobě „John“ (s. 25).

Závěrečné dvě kapitoly, „Tolerance jako prostředek k zachování jednoty?“ a „Tolerance jako morální povinnost“, věnované v zásadě principu „cuius regio eius religio“ v prvním případě a osvícenské toleranci ve druhém, jsou již tematicky ucelenější. Jejich argumentace ovšem není vždy přesvědčivá. Na s. 34 studentka uvádí, že k vítězství ideje tolerance došlo „v duchovním rámci, když začala být křesťanská svoboda a s ní spojené svědomí prohlašováno za Boží vůli“, přičemž v dané souvislosti odkazuje jen na dva autory, Pierra Bayla a Voltaira. Mám za to, že by k uvedenému závěru sotva mohla dospět, pokud by si byla vědoma toho, že Bayle byl protináboženský skeptik a Voltaire protikřesťanský deista.

Jedná se zde o problém celého výkladového rámce předložené práce, která jako by apriorně vycházela ze spojování Evropy s křesťanstvím daného výše zmíněným zaměřováním víry a kultury. Považoval jsem za nutné v posudku na tento problém upozornit. Na druhou stranu jej však nechci spojovat se svým hodnocením práce, protože jako oponent musím respektovat způsob, jakým byla studentka při psaní práce patrně vedena svou školitelkou a doporučenou sekundární literaturou, a nemohu se nechat při hodnocení ovlivnit svými odlišnými výchozími přístupy k tématu. Jsem ovšem poněkud zklamán disproporcí mezi množstvím použité sekundární a primární literatury (26 titulů vs. 3 tituly). Ve vztahu k primární literatuře lze nicméně ocenit vhodně použité texty Luthera jako zakladatelské postavy reformace, Castellia jako průkopníka novověké tolerance a Locka, na jehož příkladě autorka vyložila koncept rozlišování duchovní a politické sféry.

Denisa Schvachová předložila práci, která je v některých ohledech (např. z hlediska jazykové úrovně textu) nadprůměrná a která nesporně byla spojena s poctivým úsilím z její strany. Na druhou stranu ovšem obsahuje i některé nedostatky včetně formálních. Předběžně navrhuji její hodnocení stupněm C (tj. velmi dobře).

V Brně dne 3. května 2019

doc. Mgr. Vít Machálek, Dr. Th.D.